

SUOMALAINEN ASEVELVOLLISUUS – VARUSMIESLIITTO RY:N TAVOITEOHJELMA 2021

I ASEVELVOLLISUUS OSANA MAANPUOLUSTUSTA

Asevelvollisuus ei ole valmis

Yleisen asevelvollisuuden merkitys suomalaiselle maanpuolustukselle on kiistaton. Maanpuolustus nojaa vahvan puolustuksellisen pelotteen ylläpitämiseen. Asevelvollisuuden ja kansainvälisen yhteistyön merkitys on tässä keskeinen. Suomen kaltaisessa pienen väkiluvun ja suuren pinta-alan maassa riittävän suuren sodan ajan vahvuuden voi käytännössä toteuttaa vain laajan ja ennen kaikkea koulutetun ja toimintakykyisen reserviarmeijan turvin, jonka toimintakykyyn tulee tulevaisuudessa panostaa.

Nykyjärjestelmä, jossa asevelvollisuuden piirissä on vain puolet ikäluokasta, ei takaa puolustusvoimille parhaiten soveltuvia koulutettavia. Asevelvollisuus tulisi laajentaa koskemaan koko ikäluokkaa, minkä myötä koko ikäluokan parhaat kyvyt sukupuoleen katsomatta olisivat Puolustusvoimien ja maanpuolustuksen käytettävissä. Koulutettavien varusmiesten määrä on suhteutettava puolustuksen tarpeisiin ja ainakin nykytilanteessa pidettävä samalla tasolla. Koko ikäluokan kouluttaminen ei ole järkevää resurssien käyttöä, vaan koulutettavaksi on valittava palvelukseen parhaiten soveltuvat ja motivoituneimmat yksilöt.

Asevelvollisuus on lisäksi taloudellisesti raskas järjestelmä, sillä maanpuolustuksen kustannukset eivät rajoitu pelkästään puolustusbudjettiin. Asevelvollisuuden suorittaminen kustantaa yksilölle ja kansantaloudelle puolesta vuodesta vuoteen menetettyä työ-, opiskelu- ja vapaa-aikaa. Muun muassa tämän vuoksi jokainen varusmiehenä tai siviilipalveluksessa käytetty päivä pitää pystyä perustelevaan koulutuksen kannalta.

Suomen on säilytettävä asevelvollisuus osana puolustuksellista kokonaisratkaisua, mutta kehitettävä sitä vastaamaan entistä paremmin yhteiskunnan, yleisen turvallisuuden ja yksilönvapauksien turvaamisen vaatimuksia. Erityinen huomio tulee kiinnittää asevelvollisuuden aiheuttamien kustannusten jakautumiseen asevelvollisuuden suorittaneiden ja muun väestön kesken, ja käytävä keskustelua näistä kustannuksista sekä niiden vaihtoehdoista.

Asevelvollisuus muuttuvassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa

Turvallisuuspoliittinen vastakkainasettelu on tehnyt paluun Eurooppaan. Viime vuosina mantereellamme on nähty suoraa sotilaallista voimankäyttöä sekä itsenäisten valtioiden rajojen siirtelyä. Voimapolitiikka ja etupiirijattelu ovat tehneet paluun. Eurooppaan kohdistuva sotilaallinen uhka on kasvanut, jonka vuoksi Varusmiesliitto vaatii avointa ja suoraa keskustelua Suomen sotilaallisesta liittoutumisesta ja suhtautumisesta kansainväliseen yhteistyöhön.

Varusmiesliitto peräänkuuluttaa keskustelua siitä, minkälainen asema varusmiehillä ja reserviläisillä mahdollisessa sotilasliittoumassa olisi. On ehdottoman tärkeää, että palvelusta suorittava nuori tietää, minkälaisissa tilanteissa häntä voidaan käyttää palvelusta suorittaessa sekä tulevaisuudessa reserviläisenä. Tämä keskustelu ei saa unohtua liittoutumista harkittaessa.

Puolustusvoimien tehtävien hoitamiseen tarvitaan riittävät resurssit, minkä lisäksi tulevat materiaali-hankinnat on turvattava. Koulutukseen tehtävien uudistusten tavoitteena ei saa olla säästöjen hakeminen. Mikäli säästöjä syntyy, on ne kohdistettava varusmiespalveluksen ja -koulutuksen kehittämiseen.

Nopeisiin uhkiin vastaaminen

Puolustusvoimissa koulutetaan henkilökunnasta ja varusmiehistä koostuvia valmiusyksiköitä. Näihin valmiusyksiköihin valitut varusmiehet koulutetaan olosuhteisiin, joissa heitä voidaan hyödyntää sotilaallista maanpuolustusta vaativissa tilanteissa jo varusmiespalveluksen aikana.

Varusmiehen oma halukkuus vuoden kestävään valmiusyksikkökoulutukseen tulee huomioida valintoja tehtäessä. On kuitenkin huomioitava, että sopivimmat yksilöt tulee kouluttaa tehtäviin, josta on sekä yhteiskunnalle että varusmiehelle itselleen maksimaalinen hyöty, **etenkin maanpuolustuksen näkökulmasta**. Valmiusyksikkökoulutuksessa palvelevan varusmiehen tulisi olla siellä joko omasta tahdostaan tai saada 347 vuorokautta kestävästä palveluksesta henkilökohtaista hyötyä, kuten muista yhtä pitkistä palvelustehtävistä saa. Esimerkiksi sotilaskuljettajan koulutuksesta saa siviiliin ammattipätevyyden ja johtajakoulutus tarjoaa tunnustettavaa kokemusta työelämään.

Varusmiehillä on myös oltava jatkuvasti tieto omasta asemastaan: missä ja miten häntä voidaan käyttää, ja miten todennäköistä se on.

Keskeiset tavoitteet

- **Käydään avoimempaa keskustelua asevelvollisuudesta.** Asevelvollisuuden mielekkyys ja asema tulee voida kyseenalaistaa ja järjestelmästä on käytävä avointa keskustelua.

- Puolustusvoimien tulee aiempaa avoimemmin esittää ratkaisuja asevelvollisuusjärjestelmän kipukohtiin.
- **Siirrytään tasa-arvoiseen asevelvollisuuteen.** Asevelvollisuuden tulisi tulevaisuudessa koskea koko ikäluokkaa, josta parhaiten soveltuvimmat ja motivoituneimmat yksilöt valittaisiin suorittamaan asepalvelusta.
- **Valmiusyksiköihin koulutettavien varusmiesten tulee olla halukkaita valmiusyksikkökoulutukseen.** Varusmiehiä ei pitäisi joutua pakottamaan valmiusyksikkötehtäviin niiden vaativuuden ja sitouttavan luonteen vuoksi.
- **Valmiusyksikkökoulutuksesta tulee saada hyötyä siviilielämään pitkän palvelusajan vuoksi.** Lähtökohtaisesti 347 vuorokautta kestävät palvelustehtävät tarjoavat merkittäviä henkilökohtaisia hyötyjä. **Valmiusyksikköpalveluksesta ei koeta saatavan samanlaista hyötyä.**
- **Varusmiespalveluksesta tulee saada hyötyä siviilielämään.** Saatu koulutus tulee voida **tapauskohtaisesti lukea hyväksi opinnoissa.**
- **Turvataan maanpuolustuksen ja Puolustusvoimien määrärahat.** Maanpuolustukseen tulee turvata sen tarvitsemat taloudelliset resurssit.
- **Turvataan asevelvollisuusjärjestelmälle sen tarvitsemat määrärahat.** Asevelvollisuuden kustannukset kansantaloudelle ovat suuret. Järjestelmän kehittämiseksi tulee täten turvata riittävät budjettimäärärahat. Riittävä budjettirahoitus on keskeinen asevelvollisuusjärjestelmän toimivuuden ja mielekkyyden kannalta.

II ASEVELVOLLISUUS OSANA KANSALAISUUTTA

Tulevaisuuden kutsunnat

Tulevaisuuden asevelvollisuuden tulee vastata tehokkaasti yksilöiden, yhteiskunnan ja toisaalta yleisen turvallisuustilanteen asettamia odotuksia ja tavoitteita. Keskeisessä roolissa tähän pääsemiseksi on kutsuntajärjestelmän kokonaisvaltainen uudistaminen.

Kutsunnat on viimeinen mahdollisuus koko ikäluokan tavoittamiseen. Kutsunnat onkin valjastettava palvelemaan Puolustusvoimien tarpeen lisäksi myös yksilön tarpeita esimerkiksi oikeiden palveluiden pariin ohjaamisen muodossa. Kutsunnat on laajennettava koko ikäluokkaa koskeviksi ja niihin on nykyistä laajemmin sisällytettävä myös etsivän nuorisotyön, työhönohjauksen ja koulutusneuvonnan palveluita. Samalla toteutetaan koko ikäluokalle terveystarkastus. Näistä syistä taloudellista vastuuta kutsuntoihin liittyen tulee jakaa myös muiden hallinnonalojen kesken muun muassa niistä saatavien kansanterveydellisten hyötyjen vuoksi.

Naisten osuus varusmiespalveluksen suorittavista nuorista on edelleen, positiivisesta kehityksestä huolimatta, varsin matala. Osaltaan tähän ovat syynä puutteelliset tiedot asevelvollisuudesta ja palveluksen suorittamisesta. On myös Puolustusvoimien etu, että yhä useampi nainen hakeutuisi palvelukseen. Naisten tietoisuutta varusmiespalvelusta tulisi lisätä, ja koko ikäluokkaa koskevat kutsunnat olisivat tärkeä askel sen edistämiseksi.

Lisäksi kutsuntojen uudistamisessa on kiinnitettävä huomiota yksilöllisen osaamisen ja kiinnostuksen huomioimiseen palveluspaikkaa ja -tehtävää määritettäessä. On sekä yksilön että Puolustusvoimien etu saattaa asevelvolliset suorittamaan motivoivia ja tarkoituksenmukaisia palvelustehtäviä.

Kutsuntojen lisäksi nuorten tietoisuutta maanpuolustuksesta tulee lisätä maanpuolustuskurssin muodossa. Kurssi järjestettäisiin osana yhteiskuntaopin opintokokonaisuutta.

Tulevaisuuden palvelusajankohdat

Nykyisin palvelus päättyy valtaosalla palvelustaan suorittavista kesällä ennen juhannusta ja talvella ennen joulua. Kotiutumisaajat ovat epäedullisia etenkin syksyllä alkavien opintojen odottamisen näkökulmasta ja työsuhteiden katkonaisuuden takia. Nykyinen palvelusrytmi johtaa jopa useisiin välivuosiin. On sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta epäedullista, että nykytila aiheuttaa turhaa joutenoloa ja vaikeuksia kiinnittyä opiskelu- tai työelämään sekä ennen palvelusta että sen jälkeen.

Varusmiesliitto peräänkuuluttaa varusmiespalveluksen ja siviilielämän yhteensovittamisen helpottamista. Tavoitteena on, etteivät varusmiehet esimerkiksi valitsisi lyhyempää palvelusaikaa pääsykokeiden tai töiden vuoksi. Tämä olisi mahdollista toteuttaa muun muassa järjestämällä pääsykokeet kaksi kertaa vuodessa ylioppilaskirjoitusten tapaan ja mahdollistamalla korkeakouluopiskelujen aloittaminen kahdesti vuodessa.

Osaamisen hyödyntäminen palveluksessa ja siviilissä

Kutsuntoja on uudistettava niin, että nuoret pääsevät paremmin kertomaan omista erityisosaamisista ja -kiinnostuksista, jotta nuoret kyetään sijoittamaan motivoiviin tehtäviin ja Puolustusvoimat voi hyödyntää nuorten osaamista paremmin. Myös aiemmin hankittua osaamista hyödyntäviä palvelustehtäviä tulee kehittää, sillä on Puolustusvoimien etu valjastaa käyttöön esimerkiksi jo korkeakoulututkinnon hankkineiden varusmiesten osaaminen. Tietoja omasta osaamisesta on rohkaistava päivittämään aina palveluksen aloittamiseen asti ja myös reservissä. Tietojen päivittämistä varten tulee olla sille varattu oma alusta.

Ennen palveluksen aloittamista tapahtuvaan Puolustusvoimien ja asevelvollisten väliseen viestintään on rakennettava nykyaikaiset välineet ja panostettava nykyistä enemmän. On ensiarvoisen tärkeää, että palvelukseen astuvat tuntevat tulevat haasteet ja tehtävänsä mahdollisimman hyvin ja pystyvät tarjoamaan omaa erityisosaamistaan palveluspaikkansa käyttöön. Tätä varten tulee selvittää, miten esimerkiksi toista koulutusastetta voidaan käyttää hyödyntää asevelvollisuudesta viestissä. On huolehdittava myös siitä, että varusmies tietää ja ymmärtää oman paikkansa ja roolinsa osana maanpuolustuksen kokonaisuutta mahdollisimman nopeasti palveluksen aloituksesta.

Palveluksen jälkeen varusmiespalveluksessa saatu osaaminen, tiedot ja taidot on tunnustettava ja validoitava erilaisiin yhteiskunnallisiin osaamistodistuksiin. Esimerkiksi järjestyksenvalvojakortin ja hygieniapassin vaatima koulutus toteutuu lähes kokonaan tietyissä varusmiespalveluksen linjoissa, mutta asevelvolliselle niistä ei tällä hetkellä jää todistusta.

Palveluksen ja siviilielämän yhteensovittaminen

Varusmiespalveluksessa itsenäinen arki vaihtuu yhteisesti aikataulutettuun päivärutmiin, joka eroaa kurinalaisuudessaan useimpien nuorten siviilielämästä. Palveluksen ja siviilielämän yhdistäminen ei aina ole helppoa.

Varus- ja siviilipalvelusmiehille tulee taata heidän tarvitsemansa tuki palveluksen ja siviilielämän yhteensovittamisessa. Henkilökohtaisten kriisitilanteiden käsittelyyn tulee olla tarjolla riittävä, ammattitaitoinen tuki ja erityisesti riittäviin mielenterveyspalveluihin on panostettava nykyistä enemmän. Palveluspaikalta tulee löytyä herkkyyttä tilannekohtaisen jouston käyttöön silloin, kun varus- tai siviilipalvelusmiehen henkilökohtainen tilanne sitä edellyttää. Kehitettävää on myös erityisesti terveysasemien toiminnassa ja varusmiesten kohtaamisessa sekä riittävässä resursseissa.

Asevelvollisen hyvinvoinnista on huolehdittava myös nivelvaiheissa ennen palvelukseen astumista sekä palveluksen jälkeen. Asevelvollisen palvelusaikaisten tukipalveluiden ohella on huolehdittava niistä turvaverkoista, joiden varaan kotiutuvat varusmiehet asettuvat tilanteessa, jossa palvelus päättyy tai keskeytyy. Siviiliin siirtyvät varusmiehet on ohjattava kotikuntiansa sosiaalipalveluiden piiriin.

Palveluksen aikana palvelustaan suorittaville on taattava riittävät mahdollisuudet valmistautua ja osallistua pääsykokeisiin sekä ylioppilaskokeisiin. Ylioppilaskokeisiin ja kolmannen asteen pääsykokeisiin tulisi voida osallistua käyttämättä niihin henkilökohtaisia lomapäiviä. Pääsykokeiden ja ylioppilaskokeiden välille ei tule luoda erottelua, vaan niihin tulee päästä osallistumaan samalla tavalla käyttämättä omia lomapäiviä. Välivuodet ennen palvelusta ja sen jälkeen lisäävät palveluksesta aiheutuvia kustannuksia sekä yksilöille että kansantaloudelle.

Puolustusvoimien käytäntöjä pääsykokeita varten myönnettävien vapautusten suhteen on selvennettävä niin, että käytännöt ovat samat jokaisessa varuskunnassa ja varusmiehet ovat niistä tietoisia. Pääsykokeisiin osallistuminen ei voi jäädä varusmiehiltä epätietoisuudesta tai lomapäivien puutteesta kiinni.

Varusmiespalvelusta suorittaville on taattava mahdollisuudet käyttää äänioikeutta valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä. Palveluksen suorittaminen ei saa missään tapauksessa olla este kansalaisoikeuksien toteuttamiselle. Tätä voidaan edistää esimerkiksi mahdollistamalla ennakkoonäänestäminen jokaisessa sotilaskodissa.

Keskeiset tavoitteet

- **Uudistetaan kutsuntajärjestelmää ja -tilaisuuksia.** Laajennetaan kutsunnat koskemaan koko ikäluokkaa. Kutsuntojen yhteydessä tarjotaan nykyistä laajemmin etsivän nuorisotyön, työhönohjauksen sekä koulutusneuvonnan palveluita.
- **Kutsuntojen taloudellista taakkaa tulee jakaa myös muiden tahojen kuin puolustushallinnon kesken.** Koko ikäluokkaa koskevat kutsunnat ja niiden yhteydessä järjestetyt terveystarkastukset tuottavat kansanterveydellisesti tärkeää tietoa, joka on hyödynnettävissä mm. sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla.
- **Kutsunnoissa huomioidaan myös asevelvollisen ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittamaan hakeutuvien aiemmin kartoitettu osaaminen.** Yksilön siviili-osaamista hyödynnetään aiempaa paremmin palveluspaikkaa ja -tehtävää määrätessä.
- **Parannetaan palveluksen aikana hankitun osaamisen hyödyntämistä ja hyväksiluettavuutta jatko-opinnoissa ja työelämässä.** Tämä voidaan toteuttaa kehittämällä palveluksen aikana kertyneelle osaamiselle selkeät kriteerit yhdessä korkeakoulujen kanssa.

- **Turvataan varus- ja siviilipalvelusmiehille riittävät opinto- ja uraohjauspalvelut.** Varus- ja siviilipalvelusmiehille tarjottavia opinto- ja uraohjauspalveluita tulee lisätä ja niihin tulee ohjata riittävät resurssit. Palveluksen haitalliset vaikutukset velvollisen työuraan ja opintoihin tulee pyrkiä minimoimaan ammattimaisilla ja riittäväillä ohjauspalveluilla.
- **Siirrytään kohti järjestelmää, jossa valtaosa korkeakoulu- ja ammatillisista opinnoista on mahdollista aloittaa sekä keväällä että syksyllä.** Varus- ja siviilipalvelusten ympärille jääviä kokonais- tai puolikkaita välivuosia voidaan karsia kehittämällä mahdollisuuksia aloittaa opinnot sekä keväällä että syksyllä.
- **Tuetaan pääsykokeisiin ja ylioppilaskirjoituksiin valmistautumista palveluksen aikana.** Jokaiseen varuskuntaan tulee saada tarjolle hiljaista opiskelutilaa pääsykokeisiin valmistautumista ja muuta opiskelua varten. Pidennettyjä iltavapaita tai harjoitusvapaita tulee myöntää pääsykokeisiin ja / tai ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville tai opintoja suorittaville.
- **Selkeytetään ja yhtenäistetään Puolustusvoimien käytäntöjä pääsykokeita varten myönnettävien vapautusten suhteen.**
- **Huomioidaan varusmies- tai siviilipalvelusta suorittavien yrittäjien erityisasema.** Tarjotaan varusmies- tai siviilipalvelustaan suorittaville yrittäjille heidän tarvitsemansa poikkeuksellinen jousto. Varmistetaan, että varus- tai siviilipalveluksesta ei aiheudu yrittäjän toimeentulolle kohtuutonta haittaa.
- **Turvataan palvelustaan suorittavien demokraattiset kansalaisoikeudet.** Taataan varusmiehille mahdollisuus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä.

III ASEVELVOLLISUUDEN KUSTANNUKSET

Asevelvollisuuden taakka kansantaloudelle

Asevelvollisuudesta syntyvät kustannukset eivät rajoitu pelkästään puolustusbudjettiin. Varusmiespalveluksen aikana epäsuorat kustannukset sekä yhteiskunnalle että yksilölle ilmenevät menetettyinä työ- ja opiskeluaikana.

Asevelvollisuusjärjestelmän vaihtoehtokustannukset kansantaloudelle on laskettava auki ja nämä tulee huomioida palvelustehtäviä määrättäessä ja asevelvollisuudesta keskustelua käytessä.

Asevelvollisten toimeentulo

Varus- ja siviilipalvelusmiesten toimeentuloa tarkasteltaessa kiistattomana tavoitteena tulisi olla, että asevelvollisuuden suorittaminen ei saa missään tilanteissa aiheuttaa yksilölle taloudellista taakkaa.

Asevelvollisten saamien taloudellisten tukien määrä ja velvollisuuttaan suorittavien taloudellinen asema ovat kuitenkin jo pitkään laahanneet yleisen tulo- ja kustannustason perässä. Verrattuna esimerkiksi opiskelijoihin, työttömiin, eläkeläisiin ja jopa vankeihin, päivärahat ovat pienet ja yksinkertaisesti riittämättömät.

Varusmiesten mahdollisuus työskennellä palveluksen ohella esimerkiksi viikonloppuvapailta on tehty täysin kannattamattomaksi, kun saadut tulot vähennetään lyhentämättömänä sotilasavustuksen määrästä. Tällä hetkellä sotilasavustusta saavalla varusmiehillä ei ole käytännössä mahdollisuutta parantaa taloudellista tilannetta työskentelemällä, vaikka niin haluaisivatkin.

Nykytilanne ajaa osan asevelvollisista vanhempiensa lompakolle tai harmaan talouden piiriin. Jotkut taas joutuvat elämään aiempien säästöjensä varassa. Kaikilla näitä vaihtoehtoja ei kuitenkaan ole, ja osa velkaantuu pahasti. Erityisen huonossa asemassa ovat omillaan asuvat ja perheelliset asevelvolliset.

Varusmiehille tulee maksaa siviilipalvelusta suorittavien tapaan ruokarahaa jokaista loma- ja viikonloppuvapaa päivää kohden, koska varusmiehet eivät tällöin syö varuskunnan varuskuntaravintolassa. Samoin siviilipalvelusvelvollisten viikonlopun ruokarahan tulee käsittää jokainen viikonloppu paikkakunnasta huolimatta.

Kokonaiskuvaa hankaloittaa myös se, että pakollista asevelvollisuutta suorittavien päiväraha ei kerrytä eläkettä. Tämä asettaa palveluksen suorittaneet heikompaan asemaan suhteessa henkilöihin, jotka eivät suorita asepalvelusta. Eläkettä tulisi kertyä palveluksen aikana kuten opiskelujen aikana.

Asevelvollisuuden kustannusten jakautuminen

Asevelvollisuuden kustannusten jakautumiseksi on pidettävä huolta sekä palvelusaikaisesta toimeentulosta että korvattava menetettyä työ- ja opiskeluaikaa tulojaolla. Asevelvollisuutensa suorittaneille tulee antaa määräaikainen veroetu vastineeksi yhteiskunnan eteen suoritetusta palveluksesta. Varusmiesliitto esittää, että käyttöön otetaan asevelvollisuuden suorittaneille maanpuolustusverovähennys.

Keskeiset tavoitteet

- **Kehitetään sotilasavustusta kattamaan yksinasuvan palvelustaan suorittavan asumiskulut kokonaisuudessaan.** Sotilasavustukseen tulee sisällyttää muun muassa kotivakuutuksen korvaaminen.
- **Yhdenmukaistetaan ruokarahakäytännöt.** Kaikille asevelvollisuuttaan suorittaville on maksettava ruokarahaa jokaista loma- ja viikonloppuvapaapäivää kohden.
- **Laajennetaan eläkkeen kertyminen koskemaan myös varusmies- ja siviilipalvelusta suorittavia.** Eläkettä tulisi kertyä palvelusajalta vähintään saman verran kuin korkeakoulututkintoon johtavista opinnoista vastaavalta ajalta.
- **Sotilasavustuksen tulo-rajat poistetaan.** Nykyisin jokainen varusmiehen työnteolla ansaitsema euro vähentää eurolla saatua sotilasavustusta. Käytännössä varusmiehen ansiotulot vähennetään lyhentämättömänä sotilasavustuksen määrästä. Sivutulot salliva järjestelmä mahdollistaisi lisätienestit viikonloppuvapailta ja lomilla.
- **Otetaan käyttöön maanpuolustusvähennys.** Ansiotuloverosta tehtävä maanpuolustusvähennys myönnettäisiin kaikille varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaneille.

IV ASEVELVOLLISTEN KOHTELU

Varusmiesten kuuleminen ja paikallinen edunvalvonta

Varusmiesten kuuleminen ja paikallinen edunvalvonta jäsentyvät nykyisin hyvin pitkälti Puolustusvoimien varusmiestoimikuntien varaan. On äärimmäisen tärkeää, että niille taataan riittävät toimintaedellytykset edunvalvonnallisen tehtävänsä hoitamiseen. Varusmiestoimikuntien rooliksi ei saa muodostua pelkästään vapaa-ajantoiminnan pyörittäminen, vaan varusmiestoimikuntien on pystyttävä ottamaan kantaa yksittäisen varusmiehen oikeuksiin ja asemaan.

Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi varusmiestoimikuntien toimintaedellytyksiä on lisättävä ja kehitettävä. Varusmiestoimikunnille on taattava riittävä toimintavapaus ja tarvittavat henkilö- ja talousresurssit sekä järjestettävä riittävää ja laadukasta koulutusta, jotta hyvät käytänteet rakentuisivat normeiksi kaikkiin varuskuntiin. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä pienien varuskuntien VMTK-toiminnan resursseihin, jotka ovat tällä hetkellä monin paikoin riittämättömät.

Varusmiesten oikeudellinen asema

Varusmiesten oikeudellinen asema poikkeaa muiden kansalaisten oikeudellisesta asemasta. Tämän vuoksi tulee varmistaa ja kiinnittää erityistä huomiota siihen, että varusmiehet ovat tietoisia omasta asemastaan ja omista oikeuksistaan.

Varusmiehillä tulee olla saatavilla asiantuntevaa ja puolueetonta oikeudellista neuvontaa ja oikeusvaltiossa edellytetyt riittävät muutoksenhakukeinot niihin kurinpidollisiin päätöksiin, joita heihin kohdistetaan. Varusmiesten tulee olla tietoisia oikeuksistaan ja heille tulee taata tosiasialliset mahdollisuudet niiden valvomiseen.

Kurinpitomenettelyissä on taattava palvelustaan suorittavien yhdenvertaisuus. Joukko-osastojen sisällä on painotettava tasapuolisuuteen ja toimintaohjeiden yhteismitallisuuteen eri yksiköiden välillä. Puolustusvoimien tulee huolehtia siitä, että kurinpitokäytänteet ovat joukko-osastosta ja yksiköstä riippumatta yhdenmukaiset.

Simputus, kiusaaminen ja koulutuskulttuurin ongelmat

Yksikään varusmies ei saa joutua palveluksen aikana esimiehensä tai vertaisensa kiusaamaksi. Esille tuleviin simputus- ja kiusaamistapauksiin tulee reagoida nopeasti ja asian vaatimalla vakavuudella.

Kiusaamiselle tulee olla kaikissa tapauksissa nollatoleranssi ja sen kitkemiseen ja ennalta ehkäisemiseen tulee pyrkiä aktiivisilla toimilla.

Puolustusvoimien koulutuskulttuurissa on tapahtunut 2000-luvulla huomattavaa kehitystä. Silti vahingollisia perinteitä ja toimintatapoja esiintyy edelleen. Nämä toimintatavat tulee kitkeä nopeasti ja tehokkaasti. Puolustusvoimien on huolehdittava siitä, että työ simputuksen ja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi ei pääse unohtumaan.

Alokkaille on varusmiesten oikeuksia käsittelevillä oppitunneilla tehtävä selväksi, missä menee simputuksen ja asiallisen koulutuksen raja. Lisäksi erityisesti johtajakoulutuksessa oleville varusmiehille on seikkaperäisesti selvitettävä simputukseksi tai kiusaamiseksi laskettava toiminta ja edellytykset toimia vastaavissa tilanteissa.

Naiset kokevat varusmiespalveluksessa enemmän syrjintää ja häirintää kuin miehet. Naisvarusmiesten suhteellisen määrän kasvaessa on Puolustusvoimien normalisoitava varusmiespalvelusta suorittava nainen osana jokapäiväistä toimintaa. On tarpeen kartoittaa ne kohdat varusmiesten päivittäisessä kanssakäymisessä, joissa häirintää tapahtuu, ja järjestelmällisesti korjattava ne. Varusmiesten saatavilla on aina oltava viestintäkanava, joka mahdollistaa matalan kynnyksen häirintään liittyvän yhteydenoton tekemisen.

Keskeiset tavoitteet

- **Turvataan varusmiestoimikunnille riittävät henkilöresurssit.** Jokaisessa varuskunnassa tulee olla täysipäiväinen toimihenkilö. Suuremmissa varuskunnissa täysipäiväisiä toimihenkilöitä tulee olla useampi.
- **Juuri valituille varusmiestoimikuntien puheenjohtajille on järjestettävä valtakunnallinen VMTK-kurssi.** VMTK-toimijoille taataan näin täydet valmiudet hoitaa edunvalvonnallista tehtäväänsä joukko-osastoissa.
- **Taataan varusmiestoimikunnille niiden tarvitsemat työvälineet.** VMTK-toimihenkilöille on annettava riittävät resurssit ja nykyaikaiset työvälineet toteuttaa varusmiesten edunvalvontaa ja palvelusolosuhteiden kehittämistä. Näihin kuuluvat muun muassa riittävät edunvalvonnan määrärahat, ajan tasalla olevat tietotekniset työvälineet sekä itsenäisen työskentelyn mahdollistavat tilat.
- **Turvataan varusmiestoimikunnan mahdollisuudet saada tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot.** Varusmiestoimikunnan edustajille on varmistettava läsnäolo-oikeus joukko-osastojen sisäisiin työryhmiin, joissa käsitellään varusmiesten palvelusolosuhteita. Tällaisia työryhmiä ovat esimerkiksi sisäilma- sekä työ- ja palvelusturvallisuustyöryhmät.

- **Turvataan varusmiestoimikuntien valtakunnalliselle sihteeristölle ja pääsihteerille riittävät toimintaedellytykset.** Sihteeristöllä ja pääsihteerillä on oltava tarpeen mukaan mahdollisuus kokoontua sekä matkustaa joukko-osastoihin.
- **Tehostetaan VMTK-normin seurantaa.** VMTK-normin tulee olla tärkeässä osassa toimihenkilöiden perehdytyksessä ja toimikunnan tekemisessä. VMTK-normia on päivitettävä säännöllisin väliajoin ja sen seurantaa tulee tehostaa.
- **Parannetaan varus- ja siviilipalvelusmiesten tietoisuutta oikeudellisesta asemastaan ja oikeuksistaan.** Varusmies- ja siviilipalvelustaan suorittavien oikeuksista ja velvollisuuksista on tiedotettava jatkossa paremmin. Lyhyet oppitunnit palveluksen alkupuolella eivät riitä, vaan palveluspaikoilta on löydyttävä hyvin esillä olevaa tietoa palvelustaan suorittavien oikeuksista sekä palveluspaikassa että sen ulkopuolella.
- **Kehitetään esitutkintamenettelyä.** Esitutkinta-menettelyä tulee kehittää edelleen, ja varusmiehille tulee paremmin tehdä selväksi heidän oikeutensa tutkinnan aikana. Puutteellisesti suoritetuissa esitutkinnoissa ja vajavaisin tiedoin annetuissa tuomioissa tulee viipymättä kouluttaa tutkintatehtävissä toimivia henkilökunnan jäseniä uudelleen.
- **Taataan varusmiehille heidän tarvitsemansa oikeudellinen neuvonta.**
- **Kaikki asepalveluksessa ilmenevä häirintä tulee kitkeä välittömästi.** Muun muassa Puolustusvoimien viestintäkanavia tulee kehittää, jotta tapaukset saadaan entistä helpommin esille.

V ASEVELVOLLISTEN PALVELUSOLOSUHTEET

Majoitus- ja muonitusolosuhteet

Taataan jokaiselle palvelusta suorittavalle sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen asumisterveysohjeen vaatimukset täyttävät majoitusolosuhteet vuoteen 2025 mennessä. Varusmiehen palveluksen keskeydyttyä hengitystieongelmien vuoksi hänen majoituskasarminsa tutkitaan viipymättä ja havaitut ongelmat korjataan.

Taataan riittävä hygieniataso liinavaatteissa, vaatetuksessa ja muussa varustuksessa. Jokaisella varusmiehellä tulee olla oikeus vähintään yhteen varusvaihtoon viikossa, mistä ei voida tinkiä missään tilanteessa. Koulutuksessa käytettävien varusteiden on oltava asianmukaisesti huollettuja.

Taataan varusmiehille riittävän monipuolinen ruokavalio. Muonituksessa otetaan huomioon eettisen vakaumuksen ja allergioiden mukainen ruokavalio sekä kasarmilla että maastoharjoituksissa. Siihen on kiinnitettävä huomiota. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että varusmiehet saavat riittävän ravinnon myös maasto-olosuhteissa erityisesti, mikäli ruokailu toteutetaan koulutuksen yhteydessä lounaspusseista. Lounaspussikokeilun jatkuessa varusmiesten kokemuksia ja palautetta on kuunneltava ja annetun palautteen on vaikutettava kokeilun jatkoon.

Majoituksen tulee tukea asevelvollisten yhdenvertaisuutta. Naiset joutuvat asepalveluksessaan usein majoittumaan muualla kuin omassa kompaniassaan, sillä naistupia täytyy nykytilanteessa keskittää yhteen yksikköön. Tämä johtaa sukupuolten väliseen vastakkainasetteluun ja luo huonoa yhteishenkeä. Hyvin alkaneita yhteistupakokeiluja tulee laajentaa ja ottaa käyttöön kaikissa joukko-osastoissa.

Lomamatkat

Varusmiesten lomamatkajärjestelmää tulee kehittää yhdenmukaisempaan ja yhdenvertaisempaan suuntaan. Lomamatkajärjestelmällä ja siihen liittyvillä matka-ajan pidennyksillä on taattava varusmiehille riittävä mahdollisuus lepoon ja vapaa-aikaan. Varusmiehillä on oltava oikeus lähteä lomille ilman sotilasasua. Varusmiehille tulee olla mahdollista käyttää lomakuljetuksia ja kulkea kaupallisessa liikenteessä maksutta ilman lomapukua.

Keskeiset tavoitteet

- Taataan jokaiselle palvelusta suorittavalle sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen asumisterveysohjeen vaatimukset täyttävät majoitusolosuhteet. Varusmiehen

palveluksen keskeydyttyä hengitystieongelmien vuoksi hänen majoituskasarminsa tutkitaan viipymättä ja havaitut ongelmat korjataan.

- **Luovutaan majoituskasarmien sähkölaitelupajärjestelmästä.** Jokaisella varusmiehellä tulee olla oikeus tuoda kasarmille kaappitilan ja paloturvallisuusohjeiden sallimissa rajoissa esimerkiksi kannettavia tietokoneita, radioita ja musiikkisoittimia.
- **Päivitetään ja yhtenäistetään ohjeistukset puhelinten ja muiden laitteiden käyttöön.** Käytäntöjen tulee vastata nykypäivän vaatimuksia. Toimintatapojen on oltava samat joukko-osastosta, -yksiköstä tai saapumiserästä riippumatta. Lisäksi varusmiehillä tulee olla mahdollisuus soittaa henkilökohtaisia puheluita yksityisesti.
- **Taataan riittävä hygieniataso liinavaatteissa, vaatetuksessa ja muussa varustuksessa.** Jokaisella varusmiehellä tulee olla oikeus vähintään yhteen varusvaihtoon viikossa. Koulutuksessa käytettävien varusteiden on oltava asianmukaisesti huollettuja.
- **Taataan varusmiehille riittävän monipuolinen ruokavalio.** Muonituksessa otetaan huomioon eettisen vakaumuksen ja allergioiden mukainen ruokavalio sekä kasarmilla että maastoharjoituksissa.
- **Kehitetään matka-ajanpidennysjärjestelmää (MAP) yhdenmukaiseen ja yhdenvertaiseen suuntaan.** Järjestelmän tulee taata valtakunnallisesti tietyt pääperiaatteet ja lomalle vähimmäispituuden.
- **Kehitetään lomakuljetusjärjestelmää ensisijaisesti joukko-osastojen järjestämien lomakuljetuksiin perustuen.** Taataan vapaa matkustusoikeus varusmies- ja siviilipalvelustaan suorittaville juna- ja linja-autoliikenteessä. Mahdollistetaan kuitenkin jatkossakin matkustaminen myös kaupallisella linja-autoliikenteellä ja omilla henkilöautoilla.
- **Taataan varusmiehille turvallinen palvelusympäristö.** Palvelusturvallisuuden toteutumista seurataan ja tarvittaessa kehitetään.
- **Laajennetaan hyvin alkaneita yhteistupakokeiluja kaikkiin joukko-osastoihin.**

VI ASEPALVELUKSEN VAIHTOEHDOT

Lähtökohdat

Asepalveluksen tulee aina olla lähtökohta järjestelmässä, joka käsittää yleisen asevelvollisuuden. Asevelvollisuuden merkitystä yhteiskunnalle ja yksilölle tulee nostaa esiin jo hyvissä ajoin ennen kutsuntoja ja ennen palvelukseen astumista. Kun asevelvollisuudesta ja -palveluksesta on tiedotettu hyvin, saadaan myös palveluksen vakaumuksellisista syistä keskeyttäneiden määrä vähenemään, kun itselleen sopivat valinnat tehdään ennen palvelukseen astumista.

Siviilipalvelus

Asepalveluksen vaihtoehdoksi on kehitettävä yhteiskuntaa aidosti tukeva siviilipalvelus. Palveluksen tulee vastata sekä yhteiskunnan että velvollisen tarpeisiin, ja palveluksesta on oltava hyötyä myös velvollisen tuleviin elämänvaiheisiin.

Siviilipalveluksen koulutusjakso tarvitsee laajemman tarkastelun. Koulutuksen tulisi jatkossa olla tavoitteellisempaa, ja sille asetettuja tavoitteita tulisi valvoa tietyn mittarein. Koulutusjakson pituutta tulisi myös harkita, ja mahdollisuus suorittaa koulutus muualla kuin Lapinjärvellä olla vaihtoehto varsinkin kauempaa tuleville.

Siviilipalveluksen työpalvelun pitäisi keskittyä aiempaa enemmän valtiolle tärkeisiin kohteisiin. Näitä kohteita ovat esimerkiksi virastot, sairaalat, pelastuslaitokset ja muut huoltovarmuutta turvaavat kohteet. Työpalvelun sisällön tulisi tukea siviilipalvelusvelvollisen koulutusta aiempaa enemmän, ja siviilipalveluskeskuksen rooli työpalvelupaikan määräämisessä on oltava suurempi. Velvollisen palvelupaikka ja koulutus siviilipalveluksessa määräytyisi enimmäkseen jo kutsunnoissa, jossa velvollisten tulevaisuuden suunnitelmat, koulutustausta ja mielenkiinnon kohteet ovat selvillä.

Siviilipalveluksen suorittaneista on muodostettava rekisteri, josta selviää jokaisen koulutus ja kerrytetty osaaminen. Tätä rekisteriä tulisi voida hyödyntää sekä rauhanajan kriiseissä, että myös muiden konfliktien aikana. Entisiä siviilipalveluksen suorittaneita voitaisiin käyttää esimerkiksi metsäpalojen sammutuksessa, öljyonnettomuuden siivoamisessa, myrskytuhojen raivaamisessa tai yhteiskunnalle kriittisten toimintojen turvaamisessa. Rekisterin hallinta olisi siviilipalveluksesta vastaavan ministeriön hallinnassa.

Keskeiset tavoitteet:

- **Siviilipalveluksen koulutus on vaikuttavaa ja velvolliselle hyödyllistä.** Siviilipalveluksen koulutusrakennetta uudistetaan ja koulutuksen keskeisimmäksi osaksi tulee tavoitteita, jotka tukevat velvollisten palvelusta.
- **Koulutusjakson pituus muutetaan vastaamaan velvollisten koulutustarpeita.** Koulutusta järjestetään enemmän ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa myös Lapinjärven koulutuskeskuksen ulkopuolella.
- **Työpalvelu tukemaan koulutusjaksolla opittua tietoa.** Työpalvelupaikka määräytyy velvollisen taustan ja koulutussuuntauksen perusteella. Työpalvelu suoritetaan valtiolle tärkeässä siviilikohteessa, ja työpalvelussa kerrytetyt taidot tulee olla yhteiskunnan käytettävissä myös palveluksen jälkeen.
- **Siviilipalvelusvelvollisista muodostetaan kattava rekisteri.** Tulevaisuuden kriisivarautumiseen tarvitaan siviilipalveluksen suorittaneista rekisteri. Rekisterissä ilmenee saatu koulutus ja työpalvelussa kerrytetty kokemus. Rekisterin henkilöitä voidaan pyytää avuksi kriisiin, joka uhkaa siviiliväestöä Suomessa.

